

IMPLEMENTACE EKONOMICKÝCH NÁSTROJŮ DO VÝUKY PŘEDMĚTU KRIZOVÉ ŘÍZENÍ NA FAKULTĚ TĚLESNÉ VÝCHOVY A SPORTU UNIVERZITY KARLOVY

IMPLEMENTATION OF ECONOMIC TOOLS INTO THE TEACHING OF THE SUBJECT CRISIS MANAGEMENT AT THE FACULTY OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORT OF CHARLES UNIVERSITY

Josef VILÁŠEK, Miloš FIALA

Dostupné na http://www.population-protection.eu/attachments/042_vol4special_vilasek_fiala.pdf.

Abstract

The need for increased financial literacy results from a significant deficit of financial education not only in adults but also in high school and university students. Therefore, the article pointed out how financial education is implemented in the Population Protection degree curriculum at Faculty of Physical Education and Sport of Charles University in Prague.

Keywords

Financial literacy, financial education, Implementation, Population Protection.

1 Úvod

Finanční gramotnost obyvatel je jedním ze základních pilířů ochrany spotřebitele na finančním trhu. S ohledem na značný deficit vzdělávání v oblasti osobních financí v minulosti, a to jak dětí, tak i dospělých, a neustálý vývoj finančního trhu je finanční vzdělávání dlouhodobým procesem. Jeho iniciátorem a koordinátorem je v České republice Ministerstvo financí.

V roce 2007 byl vytvořen prvotní dokument - Strategie finančního vzdělávání. Tato rádobý strategie byla však prvním koncepčním dokumentem řešícím problematiku posílení finanční gramotnosti obyvatel České republiky. Nejednalo se však o vládou schválenou koncepci, proto také nebyla závazná pro celou státní správu a nebyla nazvána strategií národní. Svůj cíl – nastavit koncepci pro konkrétní aktivity v rezortech financí a školství – však splnila. Tato strategie se opírala zejména o výsledky výzkumu společnosti STEM/MARK v oblasti finanční gramotnosti, jehož cílem bylo zmapovat základní úroveň finanční gramotnosti občanů ČR na základě jejich subjektivního hodnocení a zjistit postoj a potřebu dalšího vzdělávání v oblasti financí. Hlavními zjištěními tohoto výzkumu mimo jiné bylo:

- Dospělá populace ČR hodnotí úroveň své finanční gramotnosti průměrnou známkou dobře (3).
- Asi 2/5 dospělých jsou dobře informováni v oblasti financí a s touto úrovní jsou spokojeni. Další 2/5 jsou informováni průměrně nebo špatně a se svými znalostmi jsou nespokojeni. Zbývá pětina převážně nemá o tuto problematiku zájem.
- Nejdůležitějším a nejdůvěryhodnějším zdrojem informací je přímý poskytovatel finančního produktu nebo služby.
- Naprostá většina dotázaných konstatuje, že ze školy si žádné znalosti pro orientaci v oblasti financí a bank neodnesla.
- Respondenti by jednoznačně uvítali výuku základních pojmů na střední škole.
- Správnou míru inflace za poslední rok dokáže odhadnout necelá polovina dospělé populace.

Doporučení mezinárodních organizací, zejména OECD a Evropské komise, však směřují k vytváření národních strategií schválených vládami daných států s cílem zvýšení povědomí o potřebnosti finančního vzdělávání a nutnosti vytvoření jeho jednotného a koordinovaného systému. Proto Ministerstvo financí přistoupilo společně s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy a Českou národní bankou k aktualizaci původní strategie z roku 2007. Ta byla následně projednána v rámci Pracovní skupiny pro finanční vzdělávání a jako Národní strategie finančního vzdělávání schválena vládou usnesením ze dne 10. května 2010. Pracovní skupina pro finanční vzdělávání při přípravě a vypracování Národní strategie reagovala na výsledky výzkumu veřejného mínění, který byl zadán Ministerstvem financí s cílem zjistit postoje českých občanů k problematice finančního vzdělávání, jejich míru potřeby se v tomto směru dále vzdělávat i s využitím výzkumu v roce 2007. Hlavními zjištěními z výzkumu v roce 2010, který rovněž prováděla společnost STEM/MARK, mimo jiné bylo:

- Domácí finance – o svých vlastních penězích má přehled 92 % lidí; rozpočet si tvoří 45 % domácností a z nich 44 % na měsíc dopředu; většinu účtenek si schovává 37 % lidí.
- Vytváření rezerv – pravidelně si odkládá peníze stranou jako rezervu 60 % lidí; rezervy na nepředvídané výdaje si tvoří 57 % lidí; nový dražší spotřebič je schopno ihned zakoupit 65 % domácností; rezervy pro případ ztráty příjmu si tvoří 35 % lidí; o zajištění na stáří již přemýšlelo 59 % lidí; třetina lidí si rezervy na stáří nevytváří, přičemž většina z nich říká, že není z čeho; dostatečně zajištěno na stáří je dle svého mínění 44 % lidí.
- Finanční produkty – většina lidí zná velmi širokou škálu finančních produktů, využívají však jen ty základní; rozdíl mezi debetní a kreditní kartou zná jen 52 % lidí; kreditní kartu využívá 24 % lidí, z nichž 3/5 je používají na běžné nákupy; za rizika spojené s platební kartou lidé nejčastěji považují riziko zneužití (43 %), ztráty (39 %) a krádež (33 %); v případě zcizení platební karty by 61 % lidí kontaktovalo banku nebo pobočku, 47 % by zablokovalo kartu; internetbanking využívá 33 % lidí; nejdůležitějším kritériem pro výběr úvěru je výše měsíční splátky (80 %) a úroková sazba (71 %).

- Chování a zvyklosti ve světě financí – své účty platí včas 65 % lidí; co nejméně rizikové produkty si vybírá 63 % respondentů; lidé raději spoří než utrácí a nepůjčují si; u čtvrtiny respondentů se za poslední rok stalo, že jejich příjem nepokrýval životní náklady a 15 % nezaplatilo včas své splátky.
- Znalosti ze světa financí – 81 % lidí ví, že vklady v bankách jsou pojištěny; jen necelá třetina lidí ví, co znamená zkratka RPSN; jen 17 % lidí dokáže správně spočítat úročení úvěru; třetina lidí zná rozdíl mezi p.m. a p.a.; naprostá většina lidí nedokáže odhadnout loňskou inflaci.
- Smlouvy a stížnosti – jen 36 % lidí si obdrženou smlouvu pečlivě přečtou a na nejasnosti se zeptají; všemu ve smlouvách rozumí jen něco přes 10 % lidí; jedné třetině se stalo, že jim byla předložena smlouva tak dlouhá, že ji nepřečetli celou; jen 6 % lidí si již na nějaký finanční produkt stěžovalo, či jej reklamovalo; s pojmem „rozhodčí doložka“ se již setkalo jen 12 % lidí.

Cílem Národní strategie je vytvoření uceleného systému finančního vzdělávání pro zvyšování úrovně finanční gramotnosti občanů v České republice. Národní strategie vymezuje hlavní problémy a navazující prioritní úkoly v oblasti finančního vzdělávání, včetně specifických úloh klíčových aktérů, s důrazem na roli institucí veřejné správy. Národní strategie navazuje na řadu koncepčních kroků v oblasti ochrany spotřebitele a vzdělávání obecně, jak u nás, tak na evropské i zahraniční úrovni.

2 Finanční gramotnost na základních a středních školách

Na Národní strategii navazuje Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách, který je dílčí koncepcí zaměřenou na finanční vzdělávání ve školách. Dne 31. března 2011 zaslalo Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy všem ředitelům škol v základním a středním vzdělávání Sdělení o zařazení finanční gramotnosti do PISA 2012 a další doporučení. Je v něm mimo jiné konstatováno, že „*Finanční gramotnost není prozatím ještě povinnou součástí rámcového vzdělávacího programu (RVP) základního vzdělávání (ZV)*. Standard finanční gramotnosti (pro 1. stupeň ZŠ a 2. stupeň ZŠ) bude do RVP ZV komplexně promítnut až při jeho další revizi. *Přesto však i stávající RVP ZV dává učitelům prostor a faktickou možnost danou problematiku vyučovat* (Matematika a její aplikace, Výchova k občanství, Člověk a svět práce)“. Rovněž je ve sdělení konstatováno, že v souladu s přijatými dokumenty Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách a inovovanou Národní strategií finančního vzdělávání mohou v základním vzdělávání školy vyučovat finanční gramotnost v nově nastaveném pojetí na dobrovolném základě. Základní školy mohou také čerpat tzv. „evropské peníze“ v rámci projektu EU peníze školám prostřednictvím 2 šablon klíčových aktivit. Jedna z nich je věnována efektivní přípravě pedagogických pracovníků na vyučovací hodinu, druhá je zaměřena na školení pedagogů v systému DVPP MŠMT.

Ve středním vzdělávání byl standard finanční gramotnosti zakomponován do všech dosud vydaných RVP (včetně RVP pro gymnázia a RVP pro gymnázia se

sportovní přípravou) podle jednotlivých etap - počínaje rokem 2007 až do roku 2010 včetně. Podle konkretizovaných školních vzdělávacích programů (ŠVP), jež musí být v souladu s vydanými RVP, mají vzdělavatelé povinnost započít výuku nejpozději do dvou let od vydání odpovídajících RVP. Ve středním odborném vzdělávání je problematika finanční gramotnosti zakomponována do společenskovedního, matematického a ekonomického vzdělávání dle daného RVP, zároveň je i součástí klíčových kompetencí žáků středních škol; ve středním všeobecném vzdělávání je obsažena ve vzdělávacích oblastech Člověk a svět práce, Člověk a společnost a Matematika a její aplikace.

3 Implementace finančního vzdělávání na FTVS UK

Finanční gramotnost na vysokých školách, které nejsou speciálně zaměřeny na matematiku a její aplikaci, jako jsou např. ekonomické, ekonomicko-správní či provozně ekonomické vysoké školy či jejich fakulty, je nízká. Vyplývá to jednak z provedených průzkumů finanční gramotnosti v letech 2007 a 2010 (jak je výše uvedeno), tak z praktických projevů studentů při chápání některých ekonomických pojmů, vzájemných vztahů mezi nimi a schopnosti se v dané problematice orientovat. Dlužno říci, že tento stav se zřejmě změní u těch studentů, kteří již na základní, potažmo na střední škole budou cíleně seznamováni s problematikou finančních dovedností v osobním životě v rámci účelového rámcového vzdělávacího programu.

Celospolečenská nedostatečnost finanční gramotnosti se tak nutně projevuje i u studentů vysokých škol neekonomického či nematematického zaměření, Fakulty tělesné výchovy a sportu UK v Praze nevyjímaje. Ovšem jen malá část studentů naší fakulty má možnost alespoň nahlédnout pod pokličku problematiky financování např. krizového řízení. Studenti studijního směru Ochrana obyvatelstva ve 3. ročníku studia absolvují předmět Krizové řízení. V obecné rovině jsou studenti v úvodních přednáškách seznámeni s výčtem základních zákonů, které řeší finanční zabezpečení krizového řízení, jako jsou krizový zákon, zákon o integrovaném záchranném systému a zákon o státní pomoci při obnově území postiženého živelní nebo jinou pohromou. V závěru výuky předmětu Krizové řízení jsou zcela záměrně zařazeny dvě přednášky, které alespoň přibližují některé základní pojmy z oblasti finančního zabezpečení krizového řízení.

V první přednášce, která má název Financování krizového řízení, jsou studenti seznámeni se základní legislativou a pojmy v oblasti financování, jako např. rozpočtová pravidla, rozpočtová pravidla územních rozpočtů, rozpočtovým procesem a rozpočtovými pravidly ČR, rozpočtovou soustavou ČR a zásadami tvorby státního rozpočtu a rozpočtů územních samosprávných celků. V neposlední řadě jsou studenti seznamováni s aktuálními úkoly financování krizového řízení podle § 25 krizového zákona s důrazem na tvorbu a využívání účelové rezervy finančních prostředků v kapitole Všeobecná pokladní správa na řešení krizových situací a odstraňování jejich následků. Dále je poukázáno na všechny možnosti

financování krizových situací. V závěru je studentům objasněn a graficky znázorněn průběh tvorby nouzového (válečného) státního rozpočtu a mimořádného státního závěrečného účtu. Celá teoretická část přednášky je ukončena poukázáním na zdroje finančních prostředků při řešení povodní v roce 2006.

Ve druhé – aplikační, přednášce je poukázáno na závěry z rozhodování a řízení v prostředí náhlých změn, tedy na příkladu záplav v roce 2002. Graficky je studentům ukázán průběh povodní v roce 2002 na území ČR (i na MF) s mechanismem vyhlášení krizových stavů. Jako příklady, kdy byly alokovány finanční prostředky na řešení krizových situací a odstraňování jejich následků, případně na předcházení krizových situací, jsou uvedeny povodně velkého rozsahu ve Švihově (Plzeňský kraj) v roce 2002, povodeň ve Sloupě v roce 2003 (Jihomoravský kraj – Blansko) a tornádo v Litovli v roce 2004 (Olomoucký kraj). V uvedených příkladech je vždy poukázáno na to, jaké finanční nástroje byly při řešení krizových situací použity.

4 Závěr

Domníváme se, že výše uvedený exkurz do problematiky řešení financování vzniklých krizových situací a odstraňování jejich následků na území České republiky od doby platnosti krizových zákonů může přispívat ke zvýšení finanční gramotnosti studentů, kteří studují na FTVS UK studijní směr Ochrana obyvatelstva.

Podrobněji je celá problematika rozebrána v monografii - Vilášek, Fus: Krizové řízení v ČR na počátku 21. století (Karolinum, 2012).

Kontaktní údaje:

Ing. et Mgr. Josef Vilášek,
FTVS UK, José Martího 31, 162 52 Praha 6 – Veveslavín,
e-mail: vilasek@ftvs.cuni.cz.

Ing. et Mgr. Miloš Fiala, Ph.D.,
FTVS UK, José Martího 31, 162 52 Praha 6 – Veveslavín,
e-mail: fiala@ftvs.cuni.cz.